۶۶۴۹ دوشنبه ۱۳ آذر ۱۴۰۲ ■ ۲۰ جمادی الاول ۱۴۴۵

روزنامه فرهنگی، اجتماعی صبح ایران

جام جم

جانی دپ در کنار محمد التزکی، کارگردان و مدیرعامل بنیاد فیلم دریای سرخ

عادی‌سازی نسل‌کشی غزه
در جهت منافع رژیم صهیونیستی

فرش خون زیر پای ستاره‌ها

صفحه ۱۱

گفت‌وگوی «جام‌جم» با ریحانه رضی، بازیگر سریال «رحیل»

فرازو فرود شمامه در دل کاخ قجری

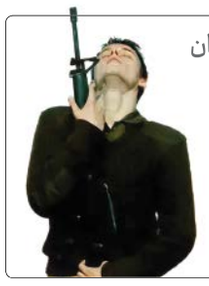
۶

ویژه

پرونده‌ای کوچک برای بازیگری بزرگ به‌نام پروانه معصومی

به نام مردم، برای تاریخ

۸

وقتی برخی پلتفرم‌های داخلی مرثیه‌خوان سربازان رژیم صهیونیستی می‌شوند

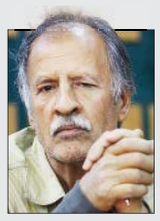
ستون پنجم جنگ فرهنگی

۱۰

دوشنبه‌نوشته‌ها

محمدتقی فهیم | منتقد سینما

«پروانگی» یک آرتیست سینما

سینما هفته تلخ و غمباری را پشت سرگذاشت. به فاصله کمی، دو بازیگر هنرمند، محترم، محبوب و بی‌حاشیه، دنیای فانی را واگذاشتند و به جهان باقی رخت بربستند. بانوان، «بیتا فرهی» و «پروانه معصومی» از جمله هنرپیشه‌هایی بودند که هیچ وقت موج را با اوج اشتباه نگرفتند و با چشمان باز، محیط سینمای جدی را با هیچ زرق و برق و هیجانی عوض نکردند. مرحومان هرکدام شمایلی متفاوت از سینمای متکثر ایران بودند. هرقدر فرهی، در قامت زنان روشنفکر طبقه متوسط بحران‌زده خوش درخشید، معصومی اما متاثر از نامش، زنان معصوم آسیب‌پذیر اما مقاوم و موثر را جان بخشید. هیچ‌کدام و هرگز هضم جریان سخیف سینمایی نشدند، انتخابگری را بر انتخاب شدگی ترجیح دادند ثابت کنند می‌توان ماند، ادامه داد و در عین حال به هر دری و وری تن نداد. پروانه معصومی در فضا و شرایطی به سینما پاگذاشت که مار خوش خط و خال پرده عریض قدرت استحاله هر عاشق سینما را یدک می‌کشید. معصومی روزگاری سینمای حرفه‌ای را انتخاب کرد که سخیف‌سازان و مروجان ابتذال، احاطه‌ای بلامنازع داشتند و شب و روزشان در شکار چهره‌های جذاب شهرت‌طلب می‌گذشت.

معصومی با آن قد و قامت سینمایی و استیل آرتیستیک می‌توانست طعمه خوبی برای دام‌گستران سینمای غالب باشد، اما قدرت عناصر زیستی و اعتقادی در وجودش مانع جدی موفقیت عاملان و تاجران عروسک‌پرور سینمای وقت بود. او سینما را انتخاب کرد، حرفه‌ای شد، ادامه داد اما نه به قیمت پرداخت هزینه از زنانگی‌اش، بلکه تا آنجا خود را عرضه کرد که ضلع هنری فرمیک فیلم می‌طلبید و تقویت می‌شد.

بازی در چهار فیلم بهرام بیضایی شاهد مثال بارز این رهیافت در پیش از انقلاب است. اما انقلاب همانی بود که معصومی در طلب آن بود؛ یعنی سینمایی که در شرایط جدید با استفاده ابزاری از جنسیت زن فاصله‌گذاری می‌کرد، البته که این طلب یکطرفه نبود بلکه انقلاب نیز بازیگرانی از جنس دیگر را می‌جویید، همان عناصری که در معصومی قبل از انقلاب بروز و ظهور داشت. سینما بدون آرتیست یک‌کمبود جدی دارد، همچنان‌که کارگردان محوری سینمای پس از انقلاب نیز بی‌نیاز از آرتیست نبود. حال دیگر جایی برای سلبریتی‌ها نبود. هرقدر سلبریتی‌ها هنر را به حضیض می‌کشانند، آرتیست‌ها، سطح فرهنگ و هنر را ارتقا می‌بخشند. اساسا هنر و مخصوصا سینما بدون آرتیست، محلی از اعراب ندارد به بیانی بهتر، فعلی بی‌مخاطب و عقیم است. سلبریتی‌ها الگوی بدلی آرتیست‌ها هستند و معصومی یک آرتیست به کمال رسیده در سینمای نوین بود. «چهره پر» اما استخوانی مرحوم معصومی با آن صدای آکنده از حسرت و دریغ و چشمان پر سوسوی آکنده از رنج و الم، بهترین گزینه سینمای ضد سلبریتی پس از انقلاب بود. از همین رو در فاصله کمی از شکل‌گیری سینمای فرهنگی و سالم جدید، به شمایل جان‌بخشی کاراکتر مادرانگی در قصه‌های ملودرام درآمد. رسول صدرعاملی برای نقش عصمت (مادر خانواده) در فیلم «گلهای داوودی» دست به جدی‌ترین و صحیح‌ترین انتخاب زد و اشتباه هم نکرد؛ چون کسی جز معصومی قدرت درآوردن ملودراماتیک‌ترین شخصیت وقت سینما را نداشت تا انجا که حس‌های معصومی کاراکتر تیپیکال کلیشه‌ای را به غایت ارتقا بخشید. همچنان‌که تقوایی برای نقش خاتون در فیلم معمایی جنایی «ناخدا خورشید» کسی جز معصومی را متصور نبود. شخصیت «خاتون» در گرایش ملودرام قصه، موتور محرکه «خورشید» برای خلق حماسه، چنان گیرا و دلچسب بود که چهره با روبنده زنان جنوبی‌اش همواره به نمای اصلی کلیپ‌ها و تیزرهای انواع برنامه‌های سینمایی تبدیل شد. بی‌تردید مرارت‌های مسیر پروانگی معصومی با ایفای نقش در بیشتر از ۳۰ فیلم (به رغم ضعف و سستی برخی حضورهایش) به آسانی صورت نگرفت. مگر همه آثار تمام هنرمندان ماندگار تاریخ در اوج و درجه یک است؟ خلاصه این‌که بانو معصومی رنج‌ها کشید تا به مدارجی بس ارزشمند نائل آمد؛ مقام و منصبی که هنوز پس از فوتش از ناحیه فاشیسم رسانه‌ای و دگماتیسم روشنفکری مورد حقد و حسد و حمله قرار دارد.

پانوشت: معنای پروانگی علاوه بر آنچه از طبیعت گرفته شده و در لغت‌نامه‌ها و متون ادبی آمده، حکایت از گزاره‌ای تاریخی دارد. بدین معنا که پروانگی در عین منصبی مهم، نماد عشق و محبت در ایران کهن بوده‌است.

گزارش

نوشین مجلسی - سپیده اشرفی | گروه رسانه

رئیس رسانه ملی در حاشیه ترحیم زنده‌یاد پروانه معصومی مطرح کرد

بازیگری که هیچ‌گاه باورها و ارزش‌هایش را فراموش نکرد

درنگ

بازیگر مؤلف بود

مسعود ده‌نمکی، کارگردان در پایان این مراسم بیان کرد: غیر از ویژگی حرفه‌ای بودن ایشان که از یک حدی گذر کرده و در حد خودشان به بازیگر مؤلف بودن رسیده بودند، شخصیت اخلاقی و فردی ایشان زبانزد بود؛ به‌طوری‌که هرکس او را می‌دید متوجه می‌شد که فردی خودساخته است. حتی شنیدم راضی نشده بود که به‌دلیل درخواستی که برای دفن در یک امامزاده داشته، خیلی تبلیغ شود تا افراد بیشتری به آنجا بروند و دچار سختی شوند. این مقید بودن ایشان به حق‌الناس بود.

مراسم ترحیم زنده‌یاد پروانه معصومی، هنرمند پیشکسوت سینما و تلویزیون با حضور جمعی از هنرمندان، پیشکسوتان و مسئولان حوزه سینما و تلویزیون یکشنبه ـ ۱۲ آذرماه ـ از ساعت ۱۴ در مسجد بلال صداوسیما برگزار شد. پیمان جبلی رئیس رسانه ملی، محسن برمهانی معاون سیما، علی بخشی‌زاده معاون صدا، مهدی نقویان رئیس سیمافیلم، حسین قرایی مدیرکل روابط عمومی صداوسیما، محمدمهدی اسماعیلی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، سیدمحمد حسینی معاون امور مجلس رئیس‌جمهور، انسیه خزعلی معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور، محمد خزائی رئیس سازمان سینمایی، محمدیاشار نعمتی مدیر بنیاد روایت فتح، مدیر سازمان فرهنگی و هنری اوج، محمدمهدی عسگرپور مدیرعامل خانه سینما و جمع دیگری از مدیران صداوسیما، سینما و مسئولان کشور، همچنین خانواده زنده‌یاد معصومی، هنرمندان و چهره‌هایی همچون غلامعلی امیرنوری، منوچهر هادی، علی دهکردی، ابوالقاسم طالبی، جواد شمقدری، مسعود ده‌نمکی، مهدی فرجی، ایرج محمدی، مهران مهام، بهمن دان، افشین نخعی، راحله امینیان، رضا پورحسین، پدرام کریمی، حسن نجاریان دریانی، علی مهام و... در این مراسم حضور داشتند. جمعی از مدیران و دیگر حضار بعد از پایان مراسم همراه اعضای خانواده وی بر سر مزار شهدای واقع در حیاط مسجد بلال صداوسیما حاضر شدند و فاتحه قرائت کردند. با تعدادی از افراد حاضر در این مراسم گفت‌وگو کردیم.

بانویی که اعتقاداتش را فراموش نکرد

پیمان جبلی، رئیس سازمان صداوسیما در حاشیه این مراسم با بیان این‌که زنده‌یاد معصومی از هنرمندانی بوده است که در طول تاریخ طولانی عمر هنری‌اش هیچ‌گاه رسالت، باورها، اعتقادات و عمق اعتقادات فرهنگی و هنری‌اش را فراموش نکرده‌است، گفت: این هنرمند مصداق روشن آیه شریف قرآن است که می‌فرماید: «فستعلمون من اصحاب الصراط السبیل و من اهتدی» در پایان مسیر مشخص می‌شود که چه کسانی در مسیر مستقیم و هدایت قدم برداشتند و چه کسانی هدایت شدند. وی افزود: سرکار خانم معصومی هیچ‌گاه در فراز و نشیب‌های عمر کاری‌اش اعتقادات و باورها و ارزش‌هایش را فراموش نکرد، خداوند رحمتش کند.

جرات حرف زدن داشت

مهدی نقویان، رئیس سیمافیلم هم در رابطه با این شخصیت گفت: ویژگی که به نظرم مرحوم معصومی را ماندگار می‌کند، نجابتی است که ایشان داشتند. عرصه هنر لغزنده است و او استادی برای هنرجویانی است که می‌خواهند تازه وارد این عرصه شوند. خیلی فرد پرجراتی بود. متاسفانه چیزی که گاهی باعث عقبگرد ما آدم‌ها می‌شود این است که جرات حرف زدن نداریم. او باطنش را نشان داد و با جرات مواضع خود را بیان می‌کرد. ما دیدیم که خیلی‌ها مثل او با انقلاب متحول شدند. به نظرم این مرحوم نماد این افراد است. امیدوارم روحش شاد باشد.

یک هنرمند وطن‌دوست

محمدمهدی اسماعیلی، وزیر ارشاد هم از دیگر افرادی بود که روز گذشته در مراسم یادبود پروانه معصومی حضور داشت. او درخصوص این هنرمند، گفت: من اول باید به جامعه و کشور تسلیت بگویم. این یک مصیبت جبران‌ناپذیر است. بانوی بزرگ سینمای ایران، فقط یک هنرمند نبود، بلکه معلم اخلاق و دغدغه‌مند اجتماعی بود. کسی بود که در مقاطع مختلف بدون صراحت از آرمان‌های ایران دفاع می‌کرد و پای منافع ملی می‌ایستاد و در این راه از هیچ موضوع، ابا نداشت و از طعن و کنایه نگرانی نداشت. به همه تسلیت می‌گویم چون او را به‌عنوان اسوه جامعه هنری از دست دادیم و باید او را نمونه اعلای یک هنرمند وطن‌دوست دانست.

جایگاه خاص یک بازیگر

سیدمحمد حسینی، معاون پارلمانی رئیس جمهور هم در حاشیه مراسم پروانه معصومی در جمع خبرنگاران، گفت: مرحوم پروانه معصومی کارش را با فیلم کوتاه آغاز کرد و سال‌ها در سینما و تلویزیون نقش‌آفرینی کرد. او نقش بانو و مادر را به‌درستی ایفا می‌کرد و هنوز هم که سریال یوسف پیامبر را می‌بینیم، نقش ایشان بسیار برجسته است. علاقه این مرحوم به کشورش بارز بود و در سریال‌های ماندگاری مثل کوچک جنگلی و امام علی(ع) نقش‌آفرینی کرد. فیلم‌های مختلف در دوره هنرمندی او بود و به‌عنوان بازیگر نقش اول زن جایزه گرفت که نشان از جایگاه خاص او داشت. امیدوارم روحش شاد باشد و آثاری که بازی کرده، ذخیره آخرت او باشد.

هنرمند تربیت شد

احمد میرعلایی، تهیه‌کننده سریال تا صبح که در این پروژه با مرحوم پروانه معصومی همکار بوده، درخصوص خاطراتی که از این بازیگر دارد، به جام جم گفت: استاد پروانه معصومی از انسان‌هایی بود که قبل از این‌که به سینما بیاید، هنرمند تربیت شده بود و آن را با خود به کارش آورد و در سینما متبلور کرد. واقعا هنرمندانه زیست کرد و تلاش کرد هنر خودش و مرام هنری و انسانیتی را که داشت، ارائه کند. وی ادامه داد: هیچ‌وقت امثال او از یادها نمی‌روند و واقعا او از جمله افرادی بود که به جهت منش، زندگی و نگاهی که به دنیا داشت، دنیا برایش شبیه به پیله بود. او این پیله را شکافت و به جایی که می‌خواست، رسید. کارهایی که او تا الان انجام داده از هر جهت باعث افتخار است. مرحوم معصومی باعث افتخار تمام مردم ایران است. من فکر می‌کنم از جمله این آدم‌ها کم داریم. نیاز داریم که شبیه به او پرورش پیدا کنند و جوان‌های‌مان به این مسیر توجه کنند و راه او را طی کنند.

کم‌کار شد اما ساکت نه

جواد شمقدری، کارگردان و فیلمساز از دیگر هنرمندانی بود که در حاشیه مراسم ترحیم پروانه معصومی به جام جم گفت: خانم معصومی از مصادیق بازیگرانی است که در کنار مهارتش در بازیگری و ستاره بودنش، ارتباطش با هویت ملی فرهنگی قوی بود. او فردی بود که با حرکت‌های انقلاب و ایران همراهی داشت و روی بحث حفظ حجاب تاکید داشت. وی ادامه داد: او اسوه خوبی بود که در کنار مردم ماند و حفظ خانواده برایش مهم بود. ما گاهی می‌بینیم که در فضای سلبریتی‌محور، گاهی کوتاهی در حوزه خانواده می‌شود اما مرحوم معصومی این‌طور نبود. او این اواخر سراغ کار باغبانی رفته بود و تلاش کرده بود در حین گزیده‌کاری در عرصه کارهای اجتماعی و خدماتی در جایی‌که بود فعال باشد. خاطرم هست که می‌گفت در برخی کارهای خیریه شرکت دارد.

کنار هم باشیم

بهمن دان، بازیگر تلویزیون از دیگر افرادی است که در این مراسم شرکت کرده بود. او در این خصوص به جام جم گفت: خانم معصومی و همه هنرمندانی که در این کشور داریم، قابل تقدیر هستند؛ چه با آنها همکاری داشته باشیم یا خیر. من با ایشان همکاری نداشتم اما دوراندور او را می‌شناختم. بر خودم واجب دانستم که امروز اینجا حضور پیدا کنم. چیزی که مهم است این‌که باید در تمام حال و احوال، هوای هم را داشته باشیم. نباید هیچ‌وقت زاویه بگیریم و یک حرکتی انجام دهیم که خوشایند جامعه نباشد. من کار مرحوم معصومی را به‌دلیل فعالیت‌های‌شان تقدیر می‌کنم و بر خودم واجب دانستم برای قدردانی از این همکار، اینجا حاضر شوم.

آثارش ماندگار است

مهران مهام، تهیه‌کننده هم بیان کرد: با ایشان همکاری داشته و کارهایم با ایشان را بسیار دوست دارم. بازیگرها در زمان گذشته با حساب و کتاب بالا می‌آمدند. هیچ‌وقت با ایشان مشکل نداشتیم. همیشه منضبط بودند.